

Zivil-Arbeiter-Bataljons

Er bestaat geen enkele misdaad, die niet tijdens de grootste en verschrikkelijkste aller oorlogen begaan werd, er is geen enkele schande, die het vervloekte militarisme niet op zich geladen heeft.

De oprichting der "Zivil-Arbeiter-Bataljons" zal echter als eeuwige schandvlek op het keizerlijke Duitsland blijven kleven, want die oprichting bestond in niets anders, dan het herinvoeren van de slavernij in haar allervreselijkste vormen.

Het Pruisische militarisme heeft van bij het begin van de oorlog de Franse en Belgische arbeiders in het bezette gebied tot dwangarbeid geprest, en dit gebeurde voornamelijk in de streek onmiddellijk achter het front, in het operatiegebied.

Gedurende de herfst van 1916 werd deze dwangarbeid op Pruisische wijze ingericht en gecentraliseerd, terwijl op het bevel van Ludendorff de "Zivil-Arbeiter-Bataljons" ingevoerd werden.

De etappenkommandantuurdat Gent ontving op zekere dag het bevel, onmiddellijk te beginnen met het invoeren van het "Zivil-Arbeiter-Bataljon 4". Bij het begin moest het slechts ongeveer 1000 man sterk zijn, en het zou bestaan uit werkloze en noodlijdende Gentse arbeiders, die nu ondersteund werden door de liefdadigheid, en dan achter het thuisfront als slaven onder militair bevel moesten werken.

De oprichting van het "Zivil-Arbeiter-Bataljon vier" gebeurde met een echt Pruisische snelheid. De Gentse etappenkommandantuur eiste onder bedreiging de onmiddellijke mededeling van de lijst der Gentse werklozen. Zijzelf richtte onmiddellijk een "werkbureel" in, in de Beurs op de Kouter, waarvan luitenant Gruber de leiding had, en dat alle aangelegenheden zou regelen, die in verband stonden met het nieuwe "Zivil-Arbeiter-Bataljon".

De 8^e oktober zond dit bureau aan iedere Gentse werkloze tussen 15 en 45 jaar volgend bevel: "Gij moet u de 13^e oktober 1916, 's voormiddags om elf uur, op de Plezante Vest aanmelden, en een hoed, een halsdoek, een kostuum of een werkpak, een paar schoenen of kloefen, twee hemden, een paar sokken, een onderbroek, een eetkom, een mes, een vork en twee dekens meebrengen.

De arme sukkelaars, die de ruwheid van het Pruisische militarisme genoeg leren kennen hadden, volgden de bepalingen van dit bevel, dat getekend was: "de commandant, op bevel Gruber", met bevend hart. De weinigen, die tegenstand boden tegen het wegslepen in de slavernij, werden 's nachts door de militaire politie en de veldgendarmen uit hun bed gehaald en met slagen van geweerkolven naar de grote fabriek van de graaf de Hemptinne aan de Plezante Vest gedreven, waar al de ongelukkigen opeengepakt zaten. Buiten hun arbeidskracht hadden ze niets dat de Pruisen konden opeisen.

Enige honderden landstormmannen – Duitse arbeiders in soldatenpak – bewaakten hun Vlaamse broeders met geladen geweer en blanke bajonet. Bij menigeen van deze bewakers stonden de tranen in de ogen, en velen beten zich van toorn en schaamte op de lippen. Ze hadden echter niets te zeggen, doch alleen te zwijgen en te gehoorzamen, want het Pruisische militarisme was nog almachtig.

Het vervoer der slaven

De straten van Gent toonden verschrikkelijke beelden van ellende gedurende de herfst van 1916. Honderden arbeiders tussen 15 en 45 jaar, die soms van honger en ontberingen zo zwak waren, dat ze hun armoedige bundeltjes bijna niet meer konden verslepen, werden door de bereden gendarmen vooruit gedreven al over de Korenmarkt naar de Plezante Vest.

Honderden jonge meisjes en vrouwen liepen snikkend achter de treurige stoet die veel had van een beeld uit de tijd van het verschrikkelijke tsaristische Siberië.

Het waren verloofden, broers, echtgenoten, de vaders van hun kinderen, die het Pruisische militarisme met ruwe vuist van hen wegrukte en in de slavernij dreef.

Zwakke grijsaards en oude grootmoeders sukkelden met betraande ogen achteraan, om hun zonen misschien voor de laatste maal te begeleiden.

Stijve veldgendarmen, die hun lichaamskrachten gedurende de hele oorlog slechts beproefd hadden tegenover de weerloze bevolking der etappe, hielden de moeders met sabelhouwen van hun ongelukkige kinderen verwijderd.

Op het station van het Rabot speelden zich nog verschrikkelijke tonelen af. Daar werden de moderne slaven in goederentreinen geladen, die hen naar een onbekende plaats achter het Duitse westerfront brachten. Geen der Duitse soldaten, die als stomme toeschouwers daarbij stonden, zullen de vertwijfelde weeklachten en de wilde schreeuwen en verwensingen vergeten, die door de moeders, zusters, verloofden en vrouwen uitgestoten werden op het ogenblik, dat hun jongens als slachtvee in de goederenwagens gestoten en dan opeengestampt werden, om ten slotte gevoerd te worden naar de verschrikkelijkste aller bestemmingen, namelijk een te vroege en vreselijke dood.

De leugen

Het kon het Duitse militarisme niets verdommen, wat de gehele beschaafde wereld ook zegde over de ongehoorde barbaarsheid, waarmee het te werk ging, zowel voor wat de onbepaalde duikbootoorlog betrof, als voor de opeisingen van het werkvolk. Het militarisme trachtte natuurlijk het verwezenlijken van de nieuwe maatregel te omsluiëren, door er een schijn van rechtvaardigheid aan te willen geven. De pers moest immers mededelen, dat het oprichten van de

"Zivil-Arbeiter-Bataljons" slechts ingevoerd werd, om de Belgische gemeenten te ontlasten van de elementen onder de arbeiders, die onrustig en revolutionair werden, en terzelfdertijd de liefdadigheidsinrichtingen niet zozeer te blijven belasten, door het ondersteunen van al die werklozen.

Alsof datzelfde militarisme deze zachtheid zou gebruikt hebben, wanneer het de gelegenheid had gehad, gelijk welke gemeente wegens een kleinigheid, een zware oorlogsbelasting op te leggen. In zulke gevallen moesten de openbare middelen tot de laatste centiem gebruikt worden, om datzelfde militarisme te bevredigen.

Het Duitse volk geloofde de leugen, maar de overige beschaafde wereld niet. Ons volk geloofde immers alles wat zijn "ernstige Duitse pers" het, met toelating der misdadige regering, mocht voorzetten; maar het volk geloofde niet aan de gruwelen, die door het almachtige militarisme in het bezette gebied dag voor dag begaan werden.

Er waren ook Belgische rijken, die niet kwaad waren op de Pruisen, toen zij al die half verhongerde proletariërs uit de weg ruimden. Ze begonnen eerst op de maatregel te schelden, toen ze zelf aan de beurt kwamen om op te trekken.

De slavendienst

Om een schijn van menselijkheid voor te wenden, werden de ongelukkigen, die voor de inlijving in een "Zivil-Arbeiter-Bataljon" bestemd waren, door een militaire dokter

onderzocht, ten einde te weten of hun lichaam bestand was tegen de vermoënissen van de slavendienst.

Dat onderzoek was een echte komedie. Al de zwakke en ondervoede mensen, werden, precies als de Duitse soldaten "geschikt verklaard voor de oorlogsdienst". Alleen zwaar zieken en kreupelen mochten weer naar huis.

De anderen moesten met de Zivil-Arbeiter-Bataljons vertrekken, en stonden onder het bestuur van de militaire spoorweg te Brussel, en werden achter het Duitse front aan het werk gesteld, om ijzeren wegen en banen aan te leggen.

Er bestonden echter ook dokters, die een hart hadden en niet verblind werden door de sterretjes van de stafdokter of de epauletten van een opperstafdokter, en die zo dikwijls als het mogelijk was en zoveel onderzochte werklieden mogelijk "ongeschikt" verklaarden voor de dienst. Zo behielden deze dokters de ongelukkigen voor hun familie. Juist de dokter van de kommandantuur Gent, de dokter van de staf, dr. Freund, van Berlijn Zuideinde, heeft op deze wijze de dankbaarheid der arme Gentse moeders en familievaarders verworven.

Een harde zware slavendienst wachtte op de beklagenswaardige arme duivels, die ingelijfd werden bij een Zivil-Arbeiter-Bataljon en weggestuurd werden. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat moesten zij aan het werk staan; ze kregen hiervoor een loon van 25 pfennig per dag en een soort eten, die een driekwart verhongerde hond zelfs zou laten staan hebben.

Vuistslagen, schoppen en kolfslagen, alsook het "kittelen" met de punt van de bajonet, dat waren de middelen om de zwakke en weerloze slaven weer op de been te brengen, wanneer ze van vermoeienis neergevallen waren.

Wanneer twee zwakke mannen er niet in lukten, een zware dwarsligger van de ijzeren weg vooruit te brengen, bond men deze dwarsligger met een ijzerdraad aan hun hals vast en dan "kittelde" men hen zolang met de bajonet, tot ze zich verder sleepten met stokkende adem, schuim op de lippen en scheef kijkende ogen.

's Nachts werden ze als haringen in een ton opeengepakt in stukgeschoten huizen, die geen dak meer hadden. Dag en nacht werden ze bewaakt door speciale soldaten, die voor deze beuls- en slavenwachtersdienst uitgekozen waren.

Wie probeerde uit de hel weg te komen, werd onverbiddelijk doodgeschoten. Er was geen uitkomst mogelijk. De dood was de bevrijder!

Vijandelijk artillerievuur, munitieontploffingen en vliegeraanvallen deden de opruiming onder de slaven. De sterfgevallen hadden meestal krachteloosheid en honger tot oorzaak. Die oorzaak werd door de dokters aangegeven als: "algemene zwakheid van het hart!"

De arme familie van de gestorven slaven werd niet eens speciaal verwittigd. Ze mochten iedere maand een kaartje schrijven met tien lijnen inhoud en een pakje zenden, dat

eerst streng door de censuur onderzocht werd. En wanneer zo'n pakje of een kaart terugkwam met de bemerking "overleden" en "onbestelbaar", dan wist de familie, dat de weggevoerde "gestorven" was.

Verscheidene weken nadien werd dan op zekere dag de moeder, de vader, de vrouw of de verloofde van de gestorvene naar het "Werkbureau" van de etappenkommandantuur geroepen om daar het arme bundeltje in ontvangst te nemen, dat door de ongelukkige nagelaten was. Zelden vertelde men hen, hoe de man gestorven was en waar men hem begraven had.

Bijna dagelijks speelden zich hartverscheurende tonelen af op het "Werkbureau" der Gentse kommandantuur, toen de mensen daar inlichtingen kwamen nemen over de dood van een of ander familielid, dat in ballingschap gestorven was.

Luitenant Max Gruber

De drank- en genotzuchtige, maar persoonlijk eerlijke commandant von Wick, wie de hele Zivil-Arbeiter-geschiedenis een onmenselijke gruwel was, is wegens deze zaak op de uitleveringslijst der Belgen gezet. Dat is ten onrechte geschied. Maar niettegenstaande dat, heeft hij toch een grote dosis verantwoordelijkheid op zich geladen, door de 24-jarige bankbediende van Offenbach, Max Gruber te belasten met het bestuur van het "Werkbureau" der etappenkommandantuur Gent, en hem daar benevens een

zware verantwoordelijkheid op zijn schouders te leggen, te laten doen, wat hij graag deed.

Gruber was een mens zonder het minste menselijk gevoel. Hij liet zich bij zijn dienst leiden door de sadistische wreedheid van een Aziatische despoot en voelde zich zo machtig als een bloeddorstige sultan. Hij kende geen erbarmen en schrok voor geen mishandelingen terug. Onderofficieren en soldaten, die het waagden, en hem vroegen wat menselijker te zijn, brulde hij toe: "Laat me gerust met uw verdomde menselijkheid, of ik laat u in de kast draaien, domme varkens!"

Een oude gebrekkige man, die niet vroeg genoeg opgekomen was om zich voor de slavendienst aan te melden, werd door Gruber beetgepakt. Deze hield de ongelukkige met de linkerhand vast en met de rechtervuist sloeg hij hem in het gezicht, tot de man omviel. "Ah, gij oud, scheel modderzwijn, daar hebben we u eindelijk", zo groette Gruber.

Dergelijke tonelen vielen iedere dag voor in de werkkamer van de 24-jarige luitenant, die bij zijn oversten doorging als zeer vlijtig, en die door de Gentenaars algemeen "de moordenaar" genoemd werd. Het jonge laatdunkende snotmannetje heeft de dood van veel opgeëiste arbeiders op het geweten. Want het was dezelfde Gruber, die de duizenden roerende smeekschriften van moeders, vrouwen en verloofden, die zich in hun doodsangst tot hem wendden, ongelezen in de papiermand wierp. En dikwijls vroegen deze

brieven alleen of Gruber er toch wilde voor zorgen, dat de arme jongens 's nachts een dak boven het hoofd kregen, of dat zij een beetje meer eten zouden bekommen.

Gruber stelde zich met een duivels gelach boven alle smeekschriften van de wereld. Hij wilde met deze "dienstijver" zijn onontbeerlijkheid bewijzen, want die was het, welke de jongeman in de veilige etappe, zover van het levensgevaarlijk front hield.

De mensenjacht

Het groot aantal werklozen en ondersteunden verzadigde de militaire moloch nog niet. Hij slikte ook de werkende arbeiders op, daaronder mensen, die reeds 20 en 25 jaar in hun zaken waren en niet eens konden gemist worden.

Zij werden vanaf 1917 in de slavernij gesleept. De ouderdom voor de dienstplicht werd op 60 voleindigde jaren gebracht.

Daar er echter spoedig geen arbeiders meer waren, kwamen nu ook de burgerij en de bezittende klasse aan de beurt: handelaars, fabrikanten, bankdirecteurs, dokters, rechters, enz.

De Zivil-Arbeiter-Bataljons werden voor zekere Pruisische officieren een middel om zich van een Belgische burger, die hen in de weg stond, te ontmaken. Het gebeurde soms, dat een officier de verloofde of de echtgenoot van een schone Belgische, waarop hij een oog had, naar de slavernij liet

vervoeren, om zijn boze wensen gemakkelijker in werkelijkheid te kunnen omzetten. 's Nachts werd dan de ongelukkige van zijn bed gehaald en naar de plaats gebracht, waar hij langzaam kon "verrekken".

Toen het Pruisische militarisme in de lente van 1918 het laatste offensief voorbereidde, dat weer grote mensenmassa's zou verslinden, bereikte het wegvoeren der Gentse burgers zijn hoogtepunt.

Nu kwam de slechtste tijd voor de mannelijke Gentenaars, die tussen de 15 en 60 jaar oud waren. Ze waren nergens zeker voor de moordenaars, want er werden echte mensenjachten ingericht.

Sterke benden gewapende militaire politieagenten en gendarmen drongen, op bevel, bij klaarlichte dag in de koffiebier- en openbare attractiehuizen, om de burgers die ze daar vonden weg te slepen. Ze stormden op zekere avond binnen in een vergadering van Vlaamse activisten, die voor Vlaanderens aansluiting bij Duitsland betoogd hadden en namen veertig deelnemers mee, om ze ook naar de slavernij te voeren. Er werd naar niets gekeken. Met brutaal geweld werd de vader van zijn kinderen, de echtgenoot van zijn vrouw, de verloofde van zijn bruid, weggerukt en met kolfslagen naar het "Flandria Paleis" gebracht, om van daar naar de Zivil-Arbeiter-Bataljons vervoerd te worden.

Op de straten zag men overal hetzelfde verschrikkelijke beeld. Waar een man, die de ouderdom had van een

dienstplichtige zich durfde vertonen, werd hij onder hoongelach van de arm zijner beminde weggetrokken!

Spoedig bleven de Gentenaars in hun huizen. Tevergeefs. 's Nachts kwamen de militaire politieagenten voor de huizen, overvielen de ongelukkigen in hun slaap en sleepten ze weg.

's Morgens kwamen er auto's in de stad, die van de dorpen terugkeerden, waar men ook mensenjachten ingericht had. De vrachtwagens waren volgepropt met mensenmateriaal. Deze nieuwe slaven had men ook 's nachts in hun bed overvallen!